

Interview

‘Ik werk alsof het stiekem wordt opgenomen’

Prof. Frank Koerselman over de impact van het tuchtrecht op de expertisepraktijk

Mr. F.Th. Peters*

Inleiding

56

In letselschadezaken wordt steeds vaker de stap naar de tuchtrechter gemaakt. Bij de vraag wat voor impact dat heeft op de desbetreffende arts, wordt nauwelijks stilgestaan. Daarom in dit themanummer over tuchtrecht een interview over de impact van tuchtrechtklachten op het persoonlijke en professionele functioneren van prof. Frank Koerselman¹ die al sinds de jaren tachtig expertises verricht op zijn vakgebied, de psychiatrie. Hij ziet een stijgende lijn in het aantal zaken en maakt zich zorgen over het feit dat het tuchtrecht in zijn ogen vaak misbruikt wordt om individuele belangen te dienen.

‘Het bijzondere is dat alle tuchtrechtzaken waarbij ik betrokken was of ben, betrekking hebben op letselschadezaken, als behandelend arts is nog nooit een tuchtrechtklacht tegen mij ingediend. In mijn totale carrière heb ik zo’n 20 tuchtrechtzaken meegemaakt, dat is best veel. Maar als je beschouwt dat ik ongeveer 75 expertises per jaar doe en dus in totaal zo’n 2500 expertises heb gedaan, dan ligt dat qua percentage onder 1%, en zo bezien valt dat dus wel weer mee. Met andere woorden: 99 van de 100 mensen dienen dus geen claim in’. Zo relativeert prof. Koerselman aan het begin van het gesprek het aantal tuchtrechtzaken waarbij hij betrokken is geweest.

* Mr. F.Th. Peters is directeur van De Bureaus.

1. Frank Koerselman is emeritus-hoogleraar psychiatrie en psychotherapie aan het Universitair Medisch Centrum Utrecht. Hij is nog betrokken bij het onderwijs aan studenten en psychiaters in opleiding. In de letselschadebranche kennen wij hem vooral als zelfstandig expertisearts.

Zit er een stijgende lijn in het aantal tuchtrechtzaken?

Dat wel! Het aantal tuchtrechtzaken neemt enorm toe. De laatste paar jaren is er nooit een jaar geweest dat er geen tuchtrechtzaak tegen mij liep en afgelopen zomer liepen er zelfs drie tegelijk, dat heb ik nooit eerder zo meegemaakt. Volgens mij ligt daar een aantal oorzaken aan ten grondslag. In de eerste plaats is de drempel om te klagen in de loop der tijd steeds lager geworden. In de letselschade constateer ik tegelijkertijd ook een enorme verharding tussen partijen. Het is niet alleen zo dat de standpunten zijn gepolariseerd, maar men legt zich er ook niet meer bij neer als de uitslag van een rapportage ongunstig is. In dat kader kan ik mij niet aan de indruk onttrekken dat vooral slachtoffers het tuchtrecht zien als een vorm van hoger beroep tegen de expertise. Maar daarvoor is het tuchtrecht natuurlijk niet bedoeld!

Wat ik ook zie, is een trend om meer vanuit de emotie te opereren. De maatschappij als geheel wordt emotioneler. Ik heb daar een boekje over geschreven ‘Ontvadering’.² Die trend zie je nu ook in de huidige coronacrisis. Wij missen centrale sturing, het gezag van de overheid is weg. Het is nu ieder voor zich. Iedereen meent dat hij overal recht op heeft. Mensen voelen zich snel gekrenkt en leggen zich er niet bij neer. Al deze elementen leiden er mogelijk toe dat de stap naar de tuchtrechter sneller wordt gemaakt.

Op internet kwam ik een artikel tegen over een uitspraak van het Medisch tuchtcollege uit 2010 in een zaak waarin u niet werd veroordeeld. Dat artikel begint met de uitspraak: ‘Psychiater Koerselman is uiterst bevooroordeeld tegenover mensen met ziektes als ME/CVS, fibromyalgie, bekkeninstabiliteit, OPS en RSI. Hij uit zijn vooroordelen graag in

2. F. Koerselman, *Ontvadering*, Prometheus 2020.

de media en laat ze ook doorklinken in de onderzoeksrapporten die hij regelmatig op verzoek van rechtbanken, verzekeringsmaatschappijen en uitvoeringsinstellingen voor sociale verzekeringen maakt'. Wat denkt u als u zoiets leest?

Ik trek me daar eigenlijk weinig van aan en op mijn bedrijf en reputatie hebben dit soort publicaties gelukkig nooit een negatieve impact gehad. Tuchtrechtadvocaten zeggen wel eens tegen mij dat ik atypisch reageer op tuchtrechtklachten juist omdat ik daar redelijk stoïcijns op reageer. Maar ik vind dat je er nuchter naar moet kijken en dat het belangrijk is dat je toetsbaar bent. Het helpt dat ik niet aan social media doe en daarom dit soort publicaties naar aanleiding van tuchtrechtklachten niet zie. Soms kan ik me over een bepaalde tuchtklacht wel boos maken. Dan komt het wel eens voor dat ik er 's nachts niet van kan slapen en opsta om mijn verweer te schrijven. Maar dat schrijven van een verweer zelf vind ik eigenlijk wel leuk om te doen en ook belangrijk. Ook het bijwonen van een zitting vind ik niet vervelend. Ik houd wel van een beetje strijd en zie het proces als geheel als een uitdaging. Parallel hieraan speelt de discussie over de 'witte en zwarte' lijsten, waarop dit soort internetpublicaties mogelijk wel invloed heeft. In dat kader hoor ik soms oordelen over mij waarvan ik denk 'waar komt dit vandaan?'. Die oordelen zijn ook vaak tegenstrijdig: de ene keer verwijt een partij mij dat ik te slachtoffervriendelijk ben, de andere keer ben ik berucht slachtoffervijandig.

Ik had gehoopt dat de NVMSR-richtlijnen daar een einde aan zouden maken, maar dat is helaas niet gebeurd. Op dit moment loopt er een tuchtrechtzaak waarin de klager schriftelijk heeft aangekondigd dat hij voornemens is mijn reputatie te beschadigen, onder andere door met zijn verhaal naar de media te stappen. Daarvan heeft het tuchtcollege in hoger beroep bevestigd dat uitingen van deze klager bedreigend waren. Zoiets is wel vervelend. Maar goed, ik heb al zo lang ervaring. Op het moment dat dat speelt, heb ik er wel last van, maar op de lange termijn heeft het niet veel impact.

Ik hoor wel eens dat medici in tuchtrechtzaken over expertises het gevoel hebben dat ze zijn overgeleverd aan personen waarvan ze de deskundigheid en positie niet kennen en waarvan ze dan maar moeten afwachten of die personen echt begrijpen hoe het letselschadeproces in elkaar steekt.

Ik snap dat volkomen. Er worden in de procedures ook veel fouten begaan. Als je onervaren bent, ben je daar niet altijd alert op. Dit jaar nog had ik een zaak in hoger beroep bij het Centraal Tuchtcollege. Ik had mijn verweer ingediend en kreeg te horen dat verdere klachten of aanvullend verweer niet meer mogelijk waren. De klager voerde toch nieuwe argumenten aan en dat stuk werd bij de processtukken gevoegd. Daarop wilde ik natuurlijk reageren, maar ik kreeg toen te horen dat verweer niet meer mogelijk was. Vervolgens schrijf ik dan een brief om uit te leggen dat ik het daar niet mee eens ben, waarop niet gereageerd wordt. Tot mijn verbazing

zie ik mijn verweer dan wel weer terug bij de processtukken. Dit soort dingen gebeurt vaak, er worden fouten gemaakt en ik heb geleerd dat ik daarop heel alert moet zijn.

Als ik kijk naar de deskundigheid van het college, dan valt mij op dat ik de namen van de leden-beroepsgenoten soms niet ken. Doe ik research naar hun achtergrond, dan zit er vrijwel nooit iemand bij die zelf een rapport heeft geschreven. Als het om een psychiatrisch rapport gaat, zijn het vooral GGZ-bestuurders die in zo'n college zitting hebben. Hebben die leden-beroepsgenoten ervaring met hoe het eraan toegaat in de letselschadebranche? Ik vraag het me af. Tegelijkertijd moet je beseffen dat wij als expertiseartsen opereren in een kleine wereld. Als alleen die artsen voor zulke zaken in het tuchtcollege zaten, zou een sfeer kunnen ontstaan van 'ons kent ons' of juist in het omgekeerde: een afrekencultuur. In een tuchtrechtzaak gaat het om een marginale toetsing met als belangrijkste vraag of de zaak voldoende is onderbouwd. En die vraag kan naar mijn mening ook door niet-bekenden met het expertisevak worden beantwoord.

Wordt er aan (de impact van) het tuchtrecht voldoende aandacht besteed in de opleiding van artsen?

Daar is onvoldoende aandacht voor. Ik breng het daarom zelf nog wel eens ter sprake als ik onderwijs geef. Maar artsen zijn totaal niet voorbereid op dit soort procedures. Mogelijk is dat ook de reden dat sommige collega's het zo ernstig opnemen.

Een ander kritiekpunt is dat de procedure zo lang duurt en dat er dan al die tijd een soort 'zwaard van Damocles' boven je hoofd hangt.

Ook dat snap ik. De procedure duurt inderdaad eendeloos en dat komt ook omdat men in vrijwel elke zaak in beroep gaat. Vaak is daardoor zo'n procedure een kwestie van jaren.

Uit een artikel in NTVG van augustus 2020 kwam naar voren dat psychiaters het vaakst te maken krijgen met een tuchtzaak. Verbaast u dat?

Nee, dat verbaast mij niet. De beroepsgroep is namelijk ook een van de grootste in Nederland; er zijn in Nederland bijna vierduizend psychiaters aan het werk en nog is er een tekort. Verder moeten we niet vergeten dat er een aantal vakspecifieke elementen zijn die anders door betrokkenen worden ervaren dan in andere medische vakgebieden. Zo speelt de bejegening een veel grotere rol, is er bij behandelingen soms sprake van dwang, is de objectiviteit vaak moeilijker te bepalen omdat de DSM-classificatie een vrij grof instrument is en vinden slachtoffers een oordeel op psychisch vlak vaak ook moeilijker te accepteren dan op medisch vlak.

Ook kwam uit het artikel naar voren dat er de laatste jaren strenger gestraft wordt. Wat is daarover uw mening?

Volgens mij is dat zeker zo, al merk ik dat persoonlijk gelukkig niet. Wel vind ik dat men moet stilstaan bij de impact die een maatregel ook kan hebben. Als een berisping in het lokale krantje gepubliceerd wordt, heeft dat voor een arts echt wel een impact die onaangenaam is. Opvallend vind ik ook dat er niet altijd een filter lijkt te zijn als het gaat om het toelaten van een klacht. Zo kreeg ik een klacht dat mijn voordeur een ‘hippievoordeur’ was. Ik heb daar toen verweer tegen gevoerd door onder meer het registratienummer van het Rijksmonument te overleggen. Ik heb dat gewonnen, maar ik vind het toch vreemd dat ik mij tegen dit soort onzinaantijgingen moet verdedigen.

Denkt u dat artsen defensiever handelen als gevolg van het tuchtrecht?

Ja! En dat is niet goed. Juist bij het uitvoeren van een expertise is het belangrijk om een open gesprek te voeren, waarbij je flexibel inspeelt op wat een betrokkene zegt. Nu gaat men steeds striktere formats hanteren, waardoor je een slechter contact opbouwt met de betrokkene en waardoor veel informatie verloren gaat. Ook komt het voor dat men nu een betrokkene eindeloos vragenlijsten in laat vullen om maar de schijn van objectiviteit te creëren. En ik zie ook wel dat men niet altijd harde conclusies durft te trekken, bijvoorbeeld bij uitslagen van validiteitstesten. Dan is overduidelijk dat er bijvoorbeeld sprake is van simulatie, maar durft men dat niet op te schrijven.

58

Geldt dat ook voor uw eigen handelen?

Ook ikzelf ben defensiever geworden in mijn handelen. Zo ga ik elk expertisearchief in alsof het stiekem wordt opgenomen. In dat kader ben ik door schade en schande wijs geworden, want het zonder toestemming opnemen van gesprekken is echt een nieuwe trend. Je merkt ook niet dat het gebeurt. Soms zijn er zelfs gesprekken met beeld opgenomen zonder dat ik het in de gaten had. Het is een teken van toenemend wantrouwen, waar ik nu echt rekening mee houd.

Transcripties van opgenomen gesprekken worden vooral ingebracht in zaken die draaien om onjuiste bejegening. Als het gaat om bejegening is het heel moeilijk om vast te stellen wat er nu feitelijk is gebeurd, zelfs in die gevallen waarin een transcriptie van een opgenomen gesprek wordt toegestaan. Zo had ik een zaak waarin betrokkene aangaf dat ik had gezegd: ‘Smerige buitenland, ga terug naar je eigen land’. Maar dat had ik natuurlijk pertinent niet gezegd. Het tuchtcollege gaf aan dat ze niet konden vaststellen wat er precies was gebeurd. Dan blijft toch de mogelijkheid dat je het wel gezegd hebt boven de markt hangen. Dat voelt wel raar. Ook ik ben voorzichtiger geworden als het gaat om de bewoording in mijn expertiserapporten, ook al vind ik dat eigenlijk onzin. Neem nu bijvoorbeeld dat woord ‘simulatie’. Dat zou geen probleem moeten zijn, want dit is gewoon een begrip dat is uitgelegd in de DSM. Het is dan wel van belang om vervolgens voldoende te onderbouwen wat ermee bedoeld wordt en waarom het

van toepassing is. Toch betrap ik mij erop dat ik het nu anders omschrijf.

Ook ben ik me er meer dan vroeger van bewust dat een veroordeling in een tuchtrechtzaak kan leiden tot een civiele procedure. Zo kreeg ik onlangs een brief waarin werd aangegeven dat als de tuchtrechtzaak slecht voor mij uitvalt, de zaak in de media zou worden gebracht en dat er een civiele procedure aangespannen zou worden. Gelukkig ben ik verzekerd, maar je bent je ervan bewust dat dat zou kunnen gebeuren bij een ongunstige uitspraak.

Overigens hoeft meer defensief werken niet per se negatief te zijn. Het kan de kwaliteit van de rapportage ook zeker ten goede komen. Het onderstreept nog maar eens het belang van een goede onderbouwing. Maar ook in de psychiatrie is angst een slechte raadgever: een te rigide manier van omgaan met DSM-criteria of -richtlijnen en te veel werken met vragenlijsten is naar mijn mening geen goede ontwikkeling.

Heeft u wel eens het gevoel dat het tuchtrecht wordt misbruikt om individuele belangen van een slachtoffer te dienen?

Ja, maar het lijkt er wel op dat dat voor de filtering van de zaken die in behandeling worden genomen door het tuchtcollege geen rol speelt. Zo had ik een zaak voor het regionaal tuchtcollege in Amsterdam. Aan het slachtoffer werd de vraag gesteld wat het doel was van de tuchtprocedure. Het eerlijke antwoord was: ‘Dat ik gelijk krijg in de letselschadeprocedure!’ Daar is de tuchtrechtzaak natuurlijk niet voor bedoeld, maar de zaak werd wel gewoon doorgezet.

Zelf heb ik dit argument wel eens ingebracht in een hogerberoepzaak. Mijn verweer dat er sprake was van misbruik van het tuchtrecht, werd toen afgewezen omdat men van mening was dat in hoger beroep nooit misbruik van het recht kan worden gemaakt, maar er werd toen wel aangegeven dat dit argument in eerste aanleg wel van toepassing zou kunnen zijn.

U heeft één keer in uw carrière een waarschuwing gehad. Wilt u daar meer over vertellen?

Het was een in mijn ogen onterechte veroordeling, maar ja, ergens was dat ook wel weer goed, anders denk je maar dat je onkwetsbaar bent ...

Het ging toen om een complexe zaak waarin onder meer een discussie speelde over het correctierecht. Volgens wet- en regelgeving heeft het correctierecht alleen betrekking op objectiveerbare feiten in het gespreksverslag. Maar daar werd, ook in hoger beroep, anders over geoordeeld. Het Centraal Tuchtcollege nam aan dat het correctierecht betrekking heeft op alles wat er is gezegd. Als je dat zou moeten volgen, kan iemand de uitkomst van een expertise dus altijd ten gunste van zichzelf laten aanpassen. Ik ben nog steeds van mening dat dit niet klopt en heb het ook bij mijn beroepsvereniging aangekaart. Overigens heeft deze uitspraak verder niet tot navolging in de praktijk geleid, mogelijk ook omdat deze zaak nooit is gepubliceerd. Het gevolg is dat je zulke

ongebreidelde correcties wel in je rapport opneemt, maar dat je er verder geen consequenties aan verbindt. Volgens mij is dat nooit de bedoeling van dit ‘recht’ geweest.

Ondanks dat ik er wel afstand van kan nemen heb ik gemerkt dat ik het hele proces als zeer onbevredigend heb ervaren, ook al omdat ik voor mijn gevoel tijdens de zitting niet werd gehoord. Maar ik ervaar het niet als een smet op mijn reputatie. ‘Er is een leven na een waar-schuwing.’

Aanbevelingen voor de praktijk, heeft u wellicht tips voor andere artsen?

Dat denk ik wel. Het belangrijkste lijkt mij je innerlijke overtuiging over hoe je hebt gehandeld. Die moet dan wel gebaseerd zijn op gezonde zelfkritiek en openstaan voor externe toetsing. Maar we weten ook dat tuchtrechtelijke uitspraken nogal eens omstreden zijn. Het is positief als je door een tuchtzaak inziet dat je zaken anders moet aanpakken. Dan is het gewoon een leerzaam proces. Je moet het ook niet zwaarder maken dan het is, het hoort in wezen gewoon bij het vak. Tucht-rechtzaken geven je ook de mogelijkheid om te oefenen in het motiveren van wat je hebt gedaan. Het schrijven van een verweer is nuttig om de essentie van een zaak helder te krijgen en je beslissingen goed te verwoorden. Van die vaardigheid kun je zowel in je werk als in je privéleven dagelijks profijt hebben.

Leun ook niet te zwaar op je advocaat. Je moet toch zelf je verweer schrijven. Ikzelf doe eigenlijk geen beroep meer op een advocaat. Het geeft mij meer controle over het hele proces en ik kan zo zelf bepalen hoe het verweer eruit komt te zien. En tot slot: zelfs als de procedure is tegengevallen: ‘slik die bittere pil en ga weer door!’